

Európában a szabadban emelt keresztek, feszületek állításának szokása középkori gyökerekkel bír. A kereszt önmagában is a megváltás, illetve a Megváltó jelképe, de gyakran magát Krisztust is megjelenítették rajta. A temető felett álló kereszt Krisztus halál felett aratott győzelmére utal, ezzel mutatva utat az elhunytaknak a feltámadás felé vezető úton. A kereszt tehát nemcsak a halál, hanem az élet jelképe is. A temetői központi keresztek a temető nagykeresztjének nevezték, vagy Krisztus valódi keresztje nevének metonímiájaként Szentkeresztnek, melynek talapzatán a nemzet, a közösség megmaradása érdekében, vagy távoli helyeken nyugvó szeretteik emlékére szoktak mécses gyújtani a temetőbe látogatók.

▲ Felújítás előtti állapot, központi nagykereszt

SOLI DEO GLORIA!

A Fiumei úti Nemzeti Sírkert
szakrális központja

Szöveg: **Kuli László**
Fotók: **Bozzai Attila, Jandó Zsuzsa**

Mauzóleum eredeti tervezője:

Wachtel Elemér (1879–1928) műépítész

Koncepció: **Móczár Gábor** (főigazgató, NÖRI),

Kuli László

Építész: **Kuli László**

Műszaki irányítás:

Kismarty-Lechner Csaba, Busa Csaba

Kertészeti munkák:

Somogyi Tibor, Prutkay János

Kivitelezők:

CSM-ÉPKAR TEAM Kft. (Szentkereszt)

NEMESKŐ Építőipari Kft. (Malosik-mauzóleum)

Műbútorasztalos: **Király Pál** bútorműves mester

A Fiumei úti sírkert 1849. április 1-jei megnyitását követően, a szokásoknak megfelelően, a terület legmagasabb pontján állították fel a sírkert központi nagykeresztjét, amelyet a korabeli térképeken neveztek Nagy Krisztusnak, Mindenki Keresztjének és Szentkeresztnek is. A legmagasabb pont jelen esetben a sírkert középső területén lévő, a sík területből enyhén kiemelkedő földhalom volt, két közel merőlegesen csatlakozó temetői út kereszteződésében. Az első kereszt fából készült, amelyet 1857-ben Scitovszky János esztergomi érsek kezdeményezésére kökeresztre cseréltek. A ma látható impozáns vaskeresztet és korpuszt 1903-ban állították a főváros költségén az időközben tönkrement kökereszt helyén. A sírkert úthálózati rendszerében

mellékes szerepet játszó, de spirituális szempontból jelentős keresztet és környezetét a szocializmus évtizedeiben elhanyagolták, a sírkert fejlesztései a területet tüntetően kikerülték.

A Szentkereszt a Fiumei úti sírkert központi keresztje, a sírkert „dobogó szíve”. A múlt rendszerben méltatlanul elhanyagolt kereszt és környezete az emberek szeretete által tudott megmaradni, melyet most méltó módon lehetett kiemel-

ni a sírkert területéből. A beavatkozás minden eleme a keresztre fókuszál, a kereszt felé vezet az érkezőt, és a felvezető utak is egy keresztet formálnak. A négy út közül a főbejárat felől érkező nyugati út a kereszt alsó, hosszú szára, mely a szembeforduló korpusszal egy szabadtéri, keletelt templom alapképletét adja. A központi tér és a kereszt szárainak burkolata antracit színű, mely a keresztben kívül szürke burkolatra vált. A kereszt

szárait vörös levelű talajtakaró növényekkel (tüzeső) szegélyezték, a kereszt talpainak kiemelését kapuzatszerűen ültetett örökzöldekkel (tiszafa) jelölték meg. Az utakból összeálló kereszt a központi térben érthető meg: ehhez a száron végig kell sétálni. A Szentháromság számát megidéző 777 cm sugarú körbe rajzolt központi teret 12 vésett, keresztel jelölt kőbálvány állja körül, utalva Jézus tanítványaira. Közöttük íves pa-

dok fordulnak a korpusz felé. A kereszt eredeti kőtalapzata körül kockakövekből rakott lépcsős emelvényre lehet virágot, mécsest elhelyezni az eredeti láncos vasoszlopokkal kerített részen belül. A talajtakaró növények leveleinek vörösbé hajló színe, a fehér (világosszürke) kőbálványok és a sírkert zöldje nemzeti trikolorunkra való utalás és hasonlat. A kereszthez vezető utak burkolatába idézetekkel vésett gránitlapokat süllyesz-

tettek. A kiválasztott feliratok, szövegrészletek, mint történelmi mérföldkövek, a keresztény magyarság megtartását és megmaradását hivatottak megidézni, a négy felvezető úton négy gondolatcsoportba foglalva. A kereszt mögötti, kelet felől érkező út az *Atya útja*, az északi – a Malosik-mauzóleum felől érkező – szára a *Fiú útja*, a déli út a *Szentlélek útja*, és a leghosszabb – a Szentkereszttel szembe érkező – nyugati út a *Megmaradás útja*.

A rövidebb utakon 7-7-7, a hosszú száron 14 feliratos tábla vezet be az érkezőt a kereszt közvetlen terébe, ahol a négy evangélista egy-egy kiemelt idézete is helyet kapott.

A kereszt északi szárának folytatásában található a Malosik-mauzóleum, amely a központi árkád sor végén áll, a Jókai Mór földi maradványait őrző kör alakú sírelék szomszédságában. Az épület felső részében kiépült kápolna – a családdal

◀ Felújítás előtti állapot, Malosik-mauzóleum

kötött megállapodás alapján – része lett a sírkert szakrális központjának, felújítása után nyilvános kápolnaként használható. Malosik Antal (1846–1921) bornagykereskedőt az ország első tíz adófizetője között tartották számon. Az 1917-ben

épült szecessziós stílusú mauzóleumba 1964-ig temethetett a család. Az indiai sziklatemplomokat idéző formájú épület sírkamrájába a hátsó bejáraton lehet lemenni. A Jókai Mór köröndre néző főhomlokzaton, a reprezentatív lépcsősorral felvezetett főbejárat mögötti felső szinten pedig impadokkal és oltárral berendezett kápolnát találunk. A kupolás belső térben a mennyezeti üvegmozaik-díszítés fő motívuma az Agnus Dei (Isten Báránya) jelkép, valamint a Pax (Béke), és az Alfa, illetve Ómega (Kezdet és a Vég) feliratok, amelyek Jézus Krisztus

isten személyének jelképei. A felújítás során a beázások okait megszüntették, a vörösréz héjalást és a kőfalakat megszabadították a belenőtt növényzettől. A kvarc homokkő felületeket megtisztították és hidrofobizálták. A bronz és vörösréz borítású ajtókat restaurálták, a vörösréz ablakrácsokat kijavították. Visszakerült eredeti helyére a négy, Róth Miksa műhelyében készült ólomüveg ablak is. Egyelőre gézragasztással stabilizálták a mennyezet üvegmozaik képeit, melyeket egy későbbi, előreláthatóan több hónapig tartó restaurálás so-

rán fognak majd véglegesíteni. A csiszolt gránitoltárt és az építetők (Malosik Antal és felesége) márvány mellszobrait – melyek Istók János műhelyében készültek, feltehetően Stróbl Alajos tervei alapján – megtisztították, a ledőlt és összetört keresztet összeillesztették, és a hiányzó korpust pótolták. A Thék Endre műhelyében készült, gazdagon faragott szlavón tölgy imapadokat restaurálták,

a mozaikpadlót kijavították, a belső falakat újravakolták, és a kápolnabelső elektromos világítást kapott. A mauzóleum kápolnája és a központi kereszt terének kettőse alkotja a sírkert szakrális központját. Ezek a beavatkozások nem csupán a temető látogatóinak tett építészeti-üzemeltetői gesztusok, hanem első lépései annak a nagy ívű tervnek, amely a Fiumei úti Sírkert Nem-

zeti Emlékhelyet olyan, látogatóbarát kulturális téré akarja fejleszteni, ahol a fiatalok nemzettudatát erősítő emlékezetpedagógiai foglalkozások is meg tudnak valósulni. Móczár Gábor főigazgató szavaival élve: múltunk értékei a jövőnk pillérei, és az erős Magyarország záloga a mélyen gyökerező nemzeti identitás.

THE SACRAL CENTRE OF THE FIUME ROAD NATIONAL GRAVEYARD

The sacral centre of the Fiume Road National Graveyard is composed of the chapel of the Malosik Mausoleum and the square where the central crucifix is located. Their renovation is more than just a simple gesture by architects and managers to the visitors. It is the first step in a large-scale plan to develop the Fiume Road National Graveyard into a visitor-friendly cultural space that also offers activities related to the pedagogy of remembrance, aimed at raising awareness among the youth about the history of the nation. To paraphrase General Director Gábor Móczár, the values of our past are the pillars of our future, and our deep-rooted national identity is key to a strong Hungary.

